

نام شخصیت: شاه

نوع عروسک: نمایشی نخ (ماریونت)

وابستگی جغرافیایی: ایران (خیمه شب بازی)

دوره تاریخی: تثبیت شده در دوره قاجار، با ریشه‌هایی در آیین‌های پیش اسلامی

ژانر نمایشی: طنز سیاسی - اجتماعی

نقش در نمایش: کاریکاتور سلطنت، نماد قدرت مطلقه

توصیف کلی

شاه یکی از شخصیت‌های اصلی نمایش‌های خیمه‌شب‌بازی ایرانی است. ظاهر او ترکیبی از شکوه سلطنتی و اغراق‌های طنزآمیز است: تاج یا کلاه جواهرنشان، ردای مجلل، عصای پادشاهی و چهره‌ای با ریش یا سبیل برجسته. این شخصیت، اغلب با حالتی مغرور، خواب‌آلود یا بی‌خبر از واقعیت‌های جامعه به نمایش درمی‌آید.

شیوه ساخت و اجرای فنی

عروسک شاه به شیوه نخ (ماریونت) هدایت می‌شود. حرکات سر، دست و گاه عصا به‌طور دقیق کنترل می‌گردد. صداسازی این شخصیت با تن رسمی و گاهی کش‌دار انجام می‌شود. در نسخه‌های جدید، دهان متحرک نیز دیده می‌شود. حرکات نمادین شامل فرمان دادن، اشاره با عصا، تکیه‌دادن متکبرانه یا خمیازه کشیدن است.

جایگاه نمایشی

شاه در روایت‌های خیمه‌شب‌بازی، نماد قدرتی است که از بطن جامعه بی‌خبر است. حضور او معمولاً منشأ بحران یا تضاد نمایشی است؛ اما این بحران با طنز، گفت‌وگو و واکنش شخصیت‌هایی چون مبارک یا پهلوان برجسته می‌شود. گاه شاه به‌صورت شخصیتی معصوم یا فریب‌خورده نیز به تصویر درمی‌آید.

تحلیل و معنا

شاه در این نمایش‌ها کاریکاتوری از قدرت سیاسی است: نمادی از سلطنتی فاقد درک واقعی، که گاه ناعادلانه حکم می‌کند یا به سادگی فریب می‌خورد. این تصویرسازی، بستری برای نقد اجتماعی هوشمندانه و درعین حال سرگرم‌کننده فراهم می‌کند.

موسیقی و صدا

ورود شاه با موسیقی فاخر درباری، ضرب طبل و سنج یا صدای جارچی همراه است. این موسیقی فضا را هم‌زمان با شکوه و طنزآمیز می‌سازد و نشان‌دهنده جایگاه رسمی شاه در نمایش است.

وضعیت نگهداری

عروسک شاه در مجموعه‌های حرفه‌ای با جزئیات فراوان و متریال فاخر ساخته می‌شود: پارچه‌های خاص، منجوق‌دوزی، تاج دست‌دوز و گاه صندلی سلطنتی. این شخصیت اغلب در کنار وزیر، خواجه یا دلچک ایفای نقش می‌کند.